

E 6/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta erityisesti ruokaturvan ja globaalin ruokajärjestelmän näkökulmista

EU:n helmikuussa 2025 julkaistussa maatalouden ja ruoan visiossa pääpaino on maataloudessa. Vaikka ruokajärjestelmät kytkeytyvät visioon terminä, vain harvoissa kohdissa käsitellään koko ruokajärjestelmien tulevaisuutta. Maatalous ja kalastus ovat ruokajärjestelmien peruspilari, mutta ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävämmän tulevaisuuden varmistamiseksi tarvitaan muutoksia koko ruokajärjestelmissä. Se puolestaan vaatii sektorirajat ylittävää politiikkajohdonmukaisuutta ja erilaisten politiikkatoimien yhdistelmiä.

EU:n ruokajärjestelmien tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan mukaan kaikki sen toimijat - alkutuottajat, ruuan jalostajat, kauppiat, ruokapalvelut ja kuluttajat – sekä erilaisia tukipalveluja tuottavat tahot, kuten koulutus, neuvonta ja rahoitus. Lisäksi toimintaympäristön tulee mahdollistaa ja edistää muutoksia, mikä tarkoittaa mm. kansallisia ja EU:n laajuisia politiikkavoimia, ml. maatalous-, ympäristö- ja kauppapolitiikka.

Suurimpana haasteena tässä kaikessa on yhteisestä tavoitetilasta sopiminen sekä toimijoiden että päättäjien kesken ja kaikkien sitoutuminen tavoitteiden toteuttamiseen.

EU:n ruokajärjestelmät ovat osa globaalien ruokajärjestelmien verkostoja. Yhteydet verkostojen välille syntyvät maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden tuonnin ja viennin kautta, samoin tarvittavien tuotantopanosten ja energian kansainvälisestä kaupasta. Yhä enemmän rajojen yli liikkuu myös ruokajärjestelmien tarvitsema, erityisesti kausiluonteinen työvoima. Yhteyksiä ruokajärjestelmien välille syntyy myös rajat ylittävistä ympäristövaikutuksista, kuten ilmastonmuutoksesta sekä vesijalanjäljistä.

Kun ruokajärjestelmät toimivat hyvin, ne tuottavat ihmisille ruokaturvaa ja hyvää ravitsemusta. Samoin ne tuottavat työtä ja säällistä toimeentuloa niissä työskenteleville n. 1,3 miljardille ihmiselle (FAO:n tilastot). Lisäksi tämä kaikki tapahtuu ilman ympäristön tilan heikentämistä.

Ruokaturvan määritelmä ei sinällään ota kantaa siihen, onko kuluttajien saatavilla oleva ruoka tuotettu omassa maassa, EU:n alueella vai muualla maailmassa. Viime vuosien kriisit sekä ilmassa olevat kauppasodan siemenet ovat kuitenkin korostaneet ruuan omavaraisuuden ja huoltovarmuustoimien merkitystä.

EU on maailman ykkössijoilla elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden viejänä ja tuojana. Sen toimilla on siten vaikutusta paljon kokoaan laajemmalle alueelle. Toisaalta EU:n maataloustuotanto ja ruokajärjestelmät ovat riippuvaisia unionin ulkopuolelta tuoduista tuotantopanoksista, erityisesti energiasta ja rehujen sekä lannoitteiden raaka-aineista.

EU:n sisämarkkinan ulkopuolinen maatalous- ja elintarvikekauppa tapahtuu pääasiassa muiden kuin ruokaturvattomuudesta eniten kärsivien maiden kanssa. Tähän yksi syy on vähiten kehittyneiden maiden heikko kaupankäyntikyky, ml. puutteellinen infrastruktuuri ja vaikeudet ylläpitää tuotteiden laatustandardeja. Globaalin ja EU:n oman ruuan saatavuuden näkökulmasta EU:n oma tuotanto ja kauppa ovat kuitenkin keskeisiä.

Ruokaturvan kannalta tärkeää ruuan määrän ohella on myös sen hinta, koska suurin osa ruokaturvaongelmista johtuu ihmisten heikosta ostovoimasta. EU:n yhteinen maatalouspolitiikka sekä ennakoitava kauppapolitiikka ja yhteiskunnallinen kehitys luovat vakautta ruuan maailmanmarkkinoille ja myös tuotteiden hintakehitykseen. EU:n tukimekanismien vaikutuksia ruuan maailmanmarkkinahintoihin on saatu pienennettyä, mikä on myös Maailman kauppajärjestö WTO:n tavoite.

Ruokaturvan keskeisiä pilareita ovat myös jatkuvuus sekä ruuan ravitsevuus ja turvallisuus. Jatkuvuus edellyttää muun muassa ympäristöllistä kestävyyttä, mikä tuo tarkasteluun ruokajärjestelmiemme ympäristövaikutukset. Usein todetaan, etteivät ilmasto- ja muut ympäristötoimet saa koitua uhkaksi ruokaturvalle. Samaan aikaan pitäisi kuitenkin todeta myös, ettei ruokaturvan jatkuvuus voi toteutua, jolleivät myös ruokajärjestelmät osallistu ympäristöuhkien hillintään. Tässä tärkeää on koko ruokajärjestelmien yhteinen sitoutuminen, koska ympäristötoimet eivät voi jäädä yksin alkutuotannon kannettaviksi.

Hyvän ravitsemuksen varmistaminen on keskeinen osa ruokaturvaa, mutta se jää EU:n visiossa vähälle huomiolle. Tämä osaltaan kuvastaa ruokajärjestelmän eri osa-alueiden siiloutumista niin EU:n politiikassa kuin kansallisesti. Ruuan turvallisuus saa enemmän huomiota erityisesti korostettaessa EU:n korkeita laatustandardeja ja vaadittaessa tuontituotteita täyttämään EU:n standardit.

Ruokaturvan rooli kokonaisturvallisuudessa nousee esille EU:n visiossa ja aihetta käsitellään myös maaliskuun lopussa julkaistussa EU:n varautumisunionistrategiassa. On tärkeää tunnistaa ruuan ja konfliktien moninaiset yhteydet. Riittävän ja kohtuuhintaisen ruuan saanti on tärkeä yhteiskunnallisen vakauden luoja, toisaalta konfliktit johtavat usein ruokaturvan heikkenemiseen.